

YÜKSEK İSTİŞARE KONSEYİ TOPLANTISI AÇILIŞ KONUŞMASI

TUNCAY ÖZİLHAN - TÜSİAD YÜKSEK İSTİŞARE KONSEYİ BAŞKANI

17 Haziran 2021, Online

Sayın Başkan, Sayın Divan, TÜSİAD'ın Değerli Üyeleri, Sayın Basın Mensupları,

TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanlık Divanı adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Salgının tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ivme kaybetmesi sevindirici. Yaygın aşılama mesafe kat etmiş ülkelerde normal yaşama dönüş başladı. Ülkemizde de kısıtlamalar ve kapanmalar kaldırılıyor. Bu hepimize çok iyi geldi. Çünkü pandemi koşulları moralimizi bozmuştu. Daha umutsuz, daha endişeli, daha kaygılı olmuştuk.

Fakat veriler bu depresif ruh halinin sadece pandemi yüzünden olmadığını ortaya koyuyor. Dünya Mutluluk Raporundan, pandeminin ülkelerin mutluluk sıralamasında büyük farklar yaratmadığını anlıyoruz. Pandemi öncesinde en mutlu insanların yaşadığı ülkeler, pandemi sonrasında da bu konumlarını koruyorlar. Türkiye ise 2021 yılı verilerine göre mutluluk sıralamasında son beşte birlik dilim içinde.

TÜİK verileri de toplumun yarısından fazlasının mutsuz olduğunu doğruluyor.

Değerli üyeler,

Bir ülkenin performansını en iyi değerlendireceğimiz alan vatandaşlarının kendilerini nasıl hissettikleridir. Geleceğe ilişkin inancımız, umudumuz zayıflıyorsa, bir yerlerde bir terslik var demektir. Yapılan çalışmalar, projeler ve açıklamalar, insanımızı mutlu etmiyorsa, neyi niçin yaptığımızı yeniden düşünmek gerekir.

İşsizlik ve enflasyon sorunları altında insanların mutlu olması beklenebilir mi?

Evet, GSYİH verilerine göre gayet iyi büyüyüyoruz. Türkiye pandemi karşısında izlenen parasal genişleme ve kredi genişlemesi sayesinde 2020'de ve bu senenin ilk çeyreğinde iyi bir büyüme performansı gösterdi. Ama bu büyüme istihdam yaratmıyor. Nisan ayı itibarıyla evine ekmek götürebilenlerin sayısı üç sene öncesine göre 750 bin azalmış. Üstelik bu performansı devam ettirebileceğimiz konusunda bile kaygılarımız var.

Dünya Bankasının yeni yayınlanan raporuna göre, resesyon ertesi en hızlı büyümede, son 80 yılın rekoru kırılacak ve bu sene küresel ekonomi % 5.6 büyüyecek. Gelişmiş ülkeler pandemiyle mücadele için büyük mali ve parasal kaynakları seferber edebildiler. Önlemlerin ve aşılamanın sağladığı başarıyla artık kısıtlamaları hafifletmeye başladılar. Bu sayede gelişmiş ülkeler çok hızlı bir büyüme sürecine girdi. Ancak Türkiye bu olumlu süreçte şimdilik negatif ayrışmaya başladı.

Büyümenin öncü göstergesi olarak düşünebileceğimiz PMI endeksleri Türkiye için yavaşlama sinyalleri veriyor. Kredi artış oranları ve Reel Kesim Güven Endeksi de aynı eğilime işaret ediyor. Nitekim sanayi üretimindeki aylık artış hızı azalmaya devam etti ve Nisan ayında neredeyse %1 düşüş gösterdi. Yılın kalanında kısıtlamaların kalkması ve Avrupa'daki kuvvetli talep artışı sayesinde büyüme uzun dönem artış eğilimine oturacaktır. Ama standart tanım itibarıyla sayısı 4.5 milyona yaklaşan işsizler için ilave iş imkanları yaratamazsak, bu büyüme tatminkar olmayacak.

İşsiz olanlar, işsizlikten yakınırken, işi olanlar ve emekliler ise hayat pahalılığından dolayı mutsuz. Yüksek enflasyon satın alma gücünü azaltıyor. Pandemi koşullarında işini kaybedenler, borca girenler, hayat pahalılığı nedeniyle refahı gerileyenler, zora düşen esnaf, çiftçi ve KOBİ'ler, adil rekabet kurallarına uyararak iş yapan girişimciler, artan büyümeden kendi paylarına düşeni alamıyorlar. Tüm bunlar, birlik olmayı, ülke olarak karşı karşıya olduğumuz zorluklara beraberce göğüs germeyi zorlaştırıyor.

Ekonomik olarak aktif olanların karamsarlığı bir yana henüz hayat gailisine atılmamış, iş ve aş derdine düşmemiş gençlerde de mutluluk yaygın değil. Gençlerin mutlu ve umutlu olması için her şeyden önce iyi bir eğitim almaları, mezun olduklarında iyi bir iş bulma umutlarının olması ve yaşam tercihleri konusunda kendilerini özgür hissetmeleri gerekir.

Okullaşma, okul sayısı, öğrenci başına öğretmen sayısı, ortalama sınıf büyüklüğü gibi göstergelerde Türkiye önemli ilerlemeler kaydetti. Ama bu ilerlemeler bir türlü eğitimin kalitesini istenen seviyeye getiremedi. Pandemi dönemi ise, öğretmenlerimizin tüm iyi niyetli çabalarına rağmen eğitimde olan öğrenciler üzerinde telafisi olmayan izler bıraktı. İyi bir gelecek imkanının kendi ülkelerinde değil diğer ülkelerde daha yüksek olduğunu düşünen parlak gençlerimizin yurtdışına gitmeyi tercih etmelerini üzüyoruz.

Kadınlar için ise fırsat eşitliği sorunları hala devam ediyor. İstanbul Sözleşmesinin iptal edilmiş olmasının, kadına şiddete karşı verilen mücadeleyi kolaylaştırmadığı görüşündeyiz. Toplumun yarısını oluşturan

kadınlar için ekonomik, toplumsal ve siyasi hayatta fırsat eşitliği sağlanmadan ve kadına şiddetin önüne geçilmeden hepimizin kendisini iyi hissettiği bir toplum özlemine ulaşamayacağımızı düşünüyoruz.

Hepimizin kendisini ait olmaktan dolayı mutlu hissettiği bir toplum düzeninin önemli bir belirleyicisi de laiklik ilkesi. Cumhuriyetimiz laiklik üzerine kuruldu ve bu ilke toplumsal huzur, birlik ve beraberlik açısından hep önemli oldu ve olmaya devam edecek.

İnsan mutluluğunun ve iyiliğinin en temel bileşenlerinden birisi de sağlıklı ve iyi bir çevre. Son günlerde Marmara Denizinde ortaya çıkan musilaj sorunu hepimizi kaygılandırıyor. Uzun yıllardır devam eden atık yönetimi yaklaşımının sonucu olan bu sorun, artık çevreyi kirleterek yaşamaya devam etmenin imkansızlığını hepimize gösteriyor. Çevresel etkisi doğru analiz edilmeyen projelerin insanlığa maliyetleri katlanılamayacak kadar yüksek olabiliyor.

Çevreyi ve iklim değişimini hiçe sayan sürdürülebilir olmayan büyüme anlayışının yerine, TÜSİAD'ın uzun süredir üzerinde çalıştığı ekosistemi korumaya özen gösteren bir büyüme yaklaşımını hayata geçirmek zorundayız. Ben buradan tüm iş dünyamızı, daha az tüketen, kaynakları daha verimli kullanan, ürün yaşam döngüsü içinde geri dönüşümü teşvik eden, hammadde maliyetlerini düşüren, sürdürülebilir ürün tasarımı gibi süreçleri içeren döngüsel ekonomi hedefi doğrultusunda çalışmaya davet ediyorum. Daha çevreci bir büyüme perspektifi ütopyik bir yaklaşım değil. Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakat olarak adlandırılan yeni büyüme stratejisini incelersek göreceğiz ki, bu perspektif Türkiye için bir dizi fırsatı da beraberinde getiriyor. Geçtiğimiz hafta sonu yapılan G7 zirvesinde benimsenen Yeşil Yol ve Kuşak girişimi ve G7 ülkelerinin karbon salımının azaltılması için finansman imkanlarını artırma niyeti de çevre dostu büyüme modeline geçişin düşünüldüğü kadar zor olmayacağını ortaya koyuyor.

Büyüme anlayışımızı değiştirmesek, iklim değişikliğinin ne gibi etkilerinin olabileceğinin örneklerini çoktandır tarımda görmeye başladık. İklim değişikliği sıcaklık dalgaları, kuraklıklar, orman yangınları, seller, kasırgalar gibi aşırı hava olaylarının sıklığını ve yoğunluğunu artırıyor. Geçen sene aşırı hava olaylarında Türkiye'de tüm zamanların rekorlarını yaşadık. Bu koşullarda çiftçilik yapmak adeta kumar oynamaya dönüştü. Mazot, gübre, tohum, ilaç fiyatları hızla yükselirken, kredi kullanarak bin bir umutla ekilen ekinleri kuraklık vurduğunda, çiftçi geleceğe umutla değil kaygıyla bakıyor. Oysaki tarım ve hayvancılık, ülkemizin en stratejik alanlarından birisi. Bu alanda da iklim değişikliğini dikkate alan politikaları acilen uygulamaya geçmemiz gerekiyor.

Çevrenin ve ekolojik dengenin bozulması gibi büyük mağduriyetlere yol açan doğal felaketlerden söz etmişken deprem gerçeğini de unutamayız. Nüfusun %20'sini, GSYH'nın % 30'unu, vergi gelirinin % 40'ını ve tedarik zincirlerinin % 50'sini oluşturan İstanbul'da olası bir deprem de bir başka kaygı unsuru. Merkezi yönetim, yerel yönetimler, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör-iş insanları gibi tüm paydaşların koordineli hareket ederek depreme karşı hazırlıkların hızla tamamlandığı görmek isteriz. Biz de TÜSİAD olarak lojistik, telekomünikasyon, enerji, finans ve sigortacılık ile tarım ve gıda gibi kritik sektörlerin depreme hazırlık süreci konusunda bir çalışma yürütüyoruz.

Değerli üyeler,

Esnaf, KOBİ'ler ve iş dünyasının diğer mensupları yüksek enflasyon, TL'nin eriyen değeri ve tüm bunların sonucu olan yüksek faizlerden dertli. Geleceğe dönük yapılan hesaplar tutmuyor. Yüklü kredi borçlarının geri ödeme zorlukları iş insanlarını düşündürüyor.

Dünyada enflasyonist eğilimlerin olmadığı zaman diliminden maalesef iyi yararlanamadık. Pandemiyle mücadelede şu günlerde elde etmiş olduğumuz başarıyı bir iki ay öne çekebilmiş olsaydık, bu sene turizm gelirlerimiz daha yüksek, cari açık ve TL'nin değeri üzerindeki baskı daha düşük olabilirdi. Para politikası enflasyonla mücadele hedefi doğrultusunda öngörülebilir biçimde uygulanabilmiş olsaydı TL'nin değerini korumak, enflasyonu ve faiz oranlarını daha düşük tutmak mümkün olabilirdi.

Maalesef enflasyonla mücadelede işimiz kolay değil. TL'nin değeri ve enflasyon küresel gelişmelerden etkileniyor. Dünyada hammadde ve lojistik maliyetleri artıyor ve enflasyonist işaretler görülüyor. Enflasyonun seyrine bağlı olarak gelişmiş ülkelerin para politikasını sıkılaştırmalarının gündeme gelebileceği bir döneme giriyoruz. Bu da enflasyonla mücadele için bizim de para politikasında sıkılığa bir süre daha devam etmemizi gerektirebilir.

Ayrıca yüksek dolaylı vergiler de hayat pahalılığına sebep oluyor. Ağır vergiler vatandaşı eziyor, fakirleşmesine sebep oluyor. Aşırı yüksek vergiler, satın alma gücünü düşürdüğü gibi kaçakçılığı, taklitçiliği ve sahteciliği de besliyor.

Dış politikadaki gelişmeler de fon girişini ve dolayısıyla TL'nin değerini etkiliyor. Dış politikamızın uzun vadeli ve istikrarlı bir çizgiye oturması ve liberal küresel sistem yönünde seyretmesi risk primini düşürerek

faiz-kur kapanına düşmemizi engelleyebilir. Bu sayede TL'nin değerinde önümüzdeki aylarda yükselme ve enflasyonda bir miktar gevşeme umudumuz olduğunu düşünüyoruz.

Hepimiz biliyoruz ki sürekli olarak gelirinden çok harcayan şirket sonunda iflas eder. Şirketler borçlanarak yaptıkları harcamaları finansman maliyetinin üzerinde karlılık getirecek yatırımlara ayırmalıdır. Bu devletler için de geçerlidir. Vatandaşın ödediği vergilerle finanse edilen devletin harcamaları doğrudan insana hizmet etmeyen projelere akıtılırsa sürdürülebilir büyüme sağlanamaz. Harcamalar bilime, sanata, spora, ekonomideki verimliliği artırmaya, gelir adaletini iyileştirmeye, kaliteli eğitim ve sağlık hizmetlerine, konjonktürel nedenlerle sıkıntıya giren işçi ve işverenlere destek sağlamaya yönelmelidir.

Kadını erkeği, genci, yaşlısı, işçisi işvereni, hepimizi son zamanlarda en çok düşündüren ve kaygılandıran konu ise hukuk devleti anlayışı ile hiçbir şekilde bağdaşmayacak, karmaşık, karanlık ilişkiler ağının mevcudiyetine ilişkin iddialar. Bu iddialar, yolsuzluklar, suç örgütleri, siyasi etik, medya etiği, iş etiği gibi başlıkların kamuoyunda yoğun biçimde tartışılmasına yol açıyor. Kamuoyu nezdinde dile gelen bu şüphelerin giderilmesi gerekiyor.

Değerli üyeler,

TÜSİAD olarak uzun zamandan beri ülkemizde hukuk devletinin uygulama sorunlarını dile getirmek durumunda kalıyoruz. Bundan 23 yıl önceki başkanımız Muharrem Kayhan'ın dediği gibi, temiz toplum, temiz siyaset için her türlü mücadelenin geçmişte olduğu gibi bundan sonra da yanında olacağız. Mevcut tartışmaların hukuk devleti ve demokratikleşme sürecinin gelişmesine hizmet etmesi en büyük temennimiz. Bunun için devam eden reform arayışlarının yeni bir zemine oturtulması gerekecek. Demokrasimiz açısından önemli olan sorunları, konjonktürel ve tepkisel adımlarla değil, yapısal ve ilkesel bir yaklaşımla çözmek üzere ele alabilirsek siyasi sisteme güven de tazelenecektir. Böylece biz de hukuk devleti ve demokrasi vurguları yapmak yerine konuşmalarımızı ekonomik konuların detaylarına ayırma imkanı bulabileceğiz. Konuşmama burada son verirken bugünkü toplantımızı onurlandıran Dünya Ekonomik Forumu Kurucusu ve İcra Başkanı Prof. Klaus Schwab'a ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı COP-26 Başkanı Sayın Alok Sharma'ya katılımları ve katkıları için çok teşekkür ediyor; hepinizi saygıyla selamlıyorum.